

Дронь Є. В.,
старш. викл.,
кафедра економіки підприємства,
ЧТЕІ КНТУ,
Заньковська В. Г.,
канд. техн. наук, доц.,
завідувач кафедри АСУ
Буковинський університет, м. Чернівці

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

У роботі досліджено фактори формування трудових ресурсів регіону, зокрема звернено увагу на вплив освітньої системи на формування якісних характеристик трудового ресурсу. Приділено увагу питанню формування державної соціальної політики.

В работе исследуются факторы формирования трудовых ресурсов региона, в частности обращается внимание на влияние образовательной системы на формирование качественных характеристик трудового ресурса. Обращается внимание на проблемные вопросы формирования государственной социальной политики.

The factors of forming of labour resources of region are in-process probed, in particular attention applies on influence of the educational system on forming of high-quality descriptions of labour resource. Attention applies on problem questions of forming of public social policy.

Ключові слова: Трудовий ресурс, людський капітал, населення, освітня система, охорона здоров'я, інвестиції, державне регулювання.

Ключевые слова: Трудовой ресурс, человеческий капитал, население, образовательная система, здравоохранение, инвестиции, государственная регуляция.

Keywords: Labour resource, human capital, population, educational system, health protection, investment, government control.

Вступ. Трансформаційні процеси, які мають місце на сучасному етапі розвитку суспільства, вимагають пильнішої уваги щодо вивчення трудоресурсного потенціалу території та визначення основних чинників, які впливають на його розвиток. Існує необхідність створення методологічного апарату визначення соціально-економічної ефективності розвитку людського ресурсу на мікро- та макрорівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий унесок у вивчення питання удосконалення організаційно-економічних механізмів управління трудовими ресурсами в умовах перехідної економіки зробили провідні вітчизняні вчені Д. Богиня, В. Геєць, М. Долішній, С. Злупко, Є. Лібанова, Л. Семів, У. Садова. Дана тема розглядалася і в працях зарубіжних учених: С. Брю, В. Врума, П. Кругмана, М. Курбатова, Є. Щепанського.

Результати дослідження. На сьогоднішній день накопичення матеріального ресурсу вже не є основним чинником економічного зростання. В постіндустріальному суспільстві стан економічної системи все більше залежить від якості залученого людського ресурсу.

Вкладення в людський капітал визначають здатність адаптуватися до нових вимог, сприймати інноваційні нововведення та визначають рівень просторової мобільності робочої сили.

Фактично вкладення в розвиток людського капіталу ми можемо вважати формою інвестицій. Результативність таких вкладень визначається мірою відповідності населення території потребам реального сектору економіки в плані освітнього рівня, професійних знань та навичок, стану здоров'я, у тому числі фізіологічних властивостей, культурного та соціального розвитку

Вартість людського капіталу ми рекомендуємо оцінювати з врахуванням сумарної вартості всіх факторів, які впливали на формування та становлення працівника, оскільки професійні, психо-емоційні, фізіологічні здібності працівника, є результатом співпраці соціальної інфраструктури, закладів охорони здоров'я та освітньої системи.

Рис. 1. Фактори формування людського капіталу

Хочемо наголосити, що накопичення освітньо-професійних властивостей працівника є довгостроковим процесом, що вимагає суттєвих та системних інвестицій, протягом багатьох років.

На нашу думку, розвинений трудовий ресурсний потенціал території є першоосновою не тільки стабільних доходів підприємств, він сприяє збільшенню добробуту всіх членів суспільства. Перехід від інерційно-сировинної моделі економічного зростання до інноваційної соціально-орієнтованої моделі вимагає відповідного рівня заходів щодо розвитку трудового ресурсу.

Разом з тим, на нашу думку, досягнення бажаного рівня соціально-економічного розвитку можливе за рахунок активного впровадження науково-інноваційних розробок, залучення яких є ефективним у разі наявності кваліфікованого персоналу. Лише в цьому випадку досягаються високі темпи економічного зростання та відповідний рівень конкурентоздатності.

Таким чином, кількісна характеристика населення території відходить на другий план. Актуальнішим питанням стає вивчення якісних складових трудового потенціалу.

Зауважимо, що впровадження іноваційних технологій вимагає переоцінки значення людини в процесі суспільного виробництва. Людина виступає не тільки як споживач кінцевого продукту виробництва, а як значущий фактор виробництва. Зокрема, в [92, с. 440] відзначалося, що «...економічний прогрес залежить від удосконалення технологій та організації об'єднаної (інтегрованої) суспільної праці».

Більшість науковців сходяться на думці, що знання і здібності людини є одним з найважливіших джерел багатства нації, а інвестиції в науку визначаються як одні з найперспективніших та найприбутковіших.

Так, К. Маркс, користуючись напрацюваннями своїх попередників, назвав майже всі фактори формування цінності робочої сили (освіта, досвід, рівень життя, історичний і моральний елементи тощо)» [144].

Представники усіх шкіл і напрямів в економічній науці сходяться на думці, що знання і здібності людини є одним з найважливіших джерел багатства нації, а інвестиції в науку визнавали найперспективнішими та найприбутковішими.

На нашу думку, освіта є однією з найголовніших складових людського розвитку. Структурна перебудова виробничої системи, за якої оновлення засобів виробництва та форм його організації, умов і змісту праці відбувається значно швидшими темпами, потребує відповідних структурних зрушень і в освітній системі. Зміни в характері праці потребують наявності принципово нових умінь та навичок від працівників. Відповідно, освітня система повинна враховувати сучасні потреби в навчальному процесі.

Наявність належно сформованої освітньої системи визначає можливість громадян набувати нових знань і умінь для повноправної, багатогранної участі в житті суспільства та дає можливість вносити частку в розвиток матеріального та нематеріального виробництва країни.

Можемо припустити, що суспільство дедалі більше залежатиме від якості освіти та її відповідності міжнародним стандартам, оскільки розвиток економічної системи України характеризується збільшенням ролі інформації і знань у житті суспільства, зростанням долі інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, створенням глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задовільнення їхніх соціальних та особистісних потреб в інформаційних продуктах і послугах.

Однак, результати функціонування освітньої системи не можуть бути абсолютними та довгостроковими. Для того, щоб існуюча мережа освітніх закладів і надалі відповідала вимогам світового співтовариства, виникає потреба реформувати освітню систему. Потреба формується розвитком науки, технології, виробництва, створення, сприяє інтенсивному обміну результатами матеріального й духовного виробництва.

Відповідність освіти сучасним умовам в Україні має розглядатися, передусім, з позиції її ролі й місця в суспільстві, взаємозв'язку зі сферою праці, співвідношення державних і недержавних джерел фінансування тощо.

Зокрема, А. Монкретсьєн у своїй праці «Трактат з політичної економії» зазначив, що одним з найважливіших економічних заходів поживлення економіки країни є поліпшення якості праці завдяки використанню професійного навчання людей» [1, с. 34].

Входження України у світовий економічний простір системно впливає на розвиток вистем виробництва. Інтенсивність впровадження нових технологій, створення планетарного інформаційного поля висуває нові вимоги до кваліфікації працівників, таким чином системно впливає на становлення та розвиток освітньої системи країни.

«Проте, як свідчать реалії, людський розвиток та пов'язані з ним людський капітал і соціальні інвестиції в Україні досі не стали базовими категоріями при формуванні державної політики. Саме недооцінка економічної значущості людського розвитку є головною причиною відставання України від розвинутих країн» [2, с. 6].

На нашу думку, накопичення людського капіталу повинне здійснюватися шляхом проведення активної державної політики та вкладення інвестицій у розвиток трудового ресурсу. Причому, необхідний рівень розвитку може досягатися не тільки за рахунок вкладень в інтелектуальні, фізичні здібності людини, в можливості їх реалізації. Дане поняття дещо ширше і стосується функціонування економіки, ринку праці, що забезпечує розвиток, підвищення продуктивності праці.

Разом з тим, задекларовані наміри не стали базовими категоріями при формуванні державної політики. Саме недооцінка значущості розвитку населення може стати вагомою причиною відставання в економічному розвитку.

Варто наголосити, що завданням державної політики є створення відповідного середовища, в якому стане можливим повноцінний розвиток особистості та яке забезпечить рівноможливий доступ до споживання соціальних благ різними верствами населення. Визнається потреба в напрацюванні необхідного рівня медичного, соціального забезпечення, створення необхідних умов для освітнього та фізичного розвитку населення території. Тільки такий підхід дасть змогу в майбутньому сформуванню середовища, яке повною мірою забезпечить розвиток трудового ресурсу краю і країни в цілому.

Сучасні тенденції регіоналізації економіки визначають важливість вираженої регіональної політики у створенні рівних умов розвитку для всього населення незалежно від майнового та соціального статусу і місця проживання.

Серед основних напрямів державної політики виділяють [3]:

- підвищення якості робочої сили шляхом неперервного професійного навчання впродовж трудової діяльності, створення системи незалежної кваліфікаційної атестації та сертифікації персоналу підприємств;
- приведення професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили відповідно до потреб ринку праці, зокрема, шляхом реформування системи державного замовлення, залучення до неї роботодавців;
- ліквідацію диспропорцій на ринку праці та освітніх послуг, зокрема, шляхом розвитку професійної орієнтації населення, підвищення престижу робітничої професії.

Зокрема, ще Д. Рікардо серед причин відставання розвитку економічної системи в ряді країн, виділяв проблему «нестачі освіти в усіх верствах народу» [4, с. 89].

Становлення та подальший розвиток всієї економічної системи в вирішальною мірою залежать від глибини усвідомлення потреби та можливості впровадження техніко-технологічних нововведень у всі сфери народного господарства.

В умовах масового залучення іновативних технологій, утворюється дефіцит високкваліфікованих кадрів. Таким чином, використання наявної робочої сили включає в себе процес створення якісно нової робочої сили.

У [5] визначають суть інвестування у розвиток людського капіталу як «безпосереднє інвестування, як процес здійснення капітальних вкладень у певний об'єкт з метою отримання додаткового доходу та управління персоналом підприємства з метою перспективного накопичення людського капіталу».

«Людський капітал складається з набутих знань, навиків, мотивацій та енергії, якими наділені людські істоти та які можуть використовуватися протягом певного часу в цілях виробництва товарів та послуг» [6].

Для отримання адекватних результатів оцінки рівня розвитку трудового ресурсу регіону не можна обмежуватися тільки освітньо-кваліфікаційною складовою. Потрібно здійснити сукупний аналіз основних складових людського розвитку: рівня життя населення, розвитку системи охорони здоров'я, міграційних процесів тощо. Дані аспекти є базовими і покладені в основу міжнародної методології дослідження людського розвитку. Вивчення якості трудових ресурсів потенціалу полягає у вивченні проблем демографії, зайнятості, охорони здоров'я, освіти та професійної підготовки, споживання, харчування, умов життя, урбанізації, стану навколишнього середовища. «Існує ще один дуже важливий напрям — консолідація суспільства, яка є наріжним каменем створення соціального капіталу. Соціальний капітал, на відміну від фізичного капіталу, який має кількісний вимір, та людського капіталу, що включає здібності та вміння людей, полягає у стосунках між людьми. Суспільство вважається консолідованим, якщо внутрішні зв'язки між окремими його елементами (соціальні групи, класи, окремі особи) значно сильніші, ніж ті, що поєднують їх із зовнішніми для цього суспільства структурами» [7, с. 10].

Однією з умов, яка безпосередньо впливає на якість трудового ресурсу і, відповідно, на продуктивність діяльності, є достойна винагорода за працю.

Слід також зауважити, що на сьогоднішній день на державному рівні недостатньо уваги приділяється дослідженню ефекту від вкладень у формування здоров'я населення. Окремі автори звертають увагу на доцільність системного підходу в формуванні програми охорони здоров'я, наголошують на важливості пропаганди здорового образу життя. Суттєвим є те, що означену проблему практично неможливо вирішити без допомоги держави. Такі програми потребують значних інвестицій та глобального, розтягнутого в часі багатоетапного підходу.

На нашу думку, в якості головних причин, які змушують ігнорувати застереження, можна віднести: недостатній рівень фінансування системи охорони здоров'я та відсутність видимого моментального ефекту.

Зв'язок між природними умовами, якістю окремих природних ресурсів і навколишнього середовища загалом, з одного боку, та здоров'ям населення з іншого, — очевидний і цілком закономірний. Від екологічного стану та чистоти водойм, земельних ресурсів, лісів, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу залежать фізичний та психічний розвиток, працездатність та довголіття народонаселення [8, с. 81].

Беззаперечним є факт залежності між якістю навколишнього середовища і здоров'ям людини. Стан здоров'я трудового потенціалу території є важливими фактором розміщення там виробництва. Наявність проблем із поширенням різного роду захворювань серед населення краю вимагає від органів державної влади додаткових заходів, спрямованих на оздоровлення, а від підприємств-роботодавців додаткових витрат, пов'язаних з потребою у підвищенні працездатності персоналу. Несприятлива екологічна ситуація завдає суспільству соціально-економічну шкоду, мірилом якої виступають суспільні затрати на подолання її наслідків та компенсацію недоотриманих прибутків діючих підприємств.

Висновки. Проведений аналіз повинен лягти в основу державних рішень стосовно: створення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу і професійно-інтелектуального розвитку; створення можливостей для продуктивного його використання через відповідне економічне підґрунтя, збалансований розвиток, впровадження системи стимулів до праці, забезпечення умов праці і життя, а також реалізація соціальних гарантій зайнятого і незайнятого населення в умовах формування ринкових відносин, що створить передумови для поліпшення всіх параметрів формування трудового потенціалу.

Література

1. Черковец В. Н. Всемирная история экономической мысли: В 6 т. / МГУ им. М. В. Ломоносова. Гл. редкол. // В. Н. Черковец. — М. : Изд-во «Мысль», 1987. — Т.1. — 606 с.
2. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. — 367 с.
3. *Папієв М. М.* Політика доходів населення у контексті соціальних змін / Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Парадигма соціальної політики України на зламі тисячоліть», К., 30 жовтня 2007 — <http://www.idss.org.ua/Papiev.pdf>
4. *Рикардо Д.* Сочинения. — Т.1. — М., 1995. — 890 с.
5. *Захарова О.* Наукові принципи інвестування у розвиток людського капіталу // Економічний аналіз. — Вип. 4. — 2009. — С. 13—20.
6. *Капелюшников Р. И.* Экономический подход Гэри Беккера к человеческому поведению [Текст] / Р. И. Капелюшников // США: экономика, политика, идеология. — 1993. — № 11. — С. 16.
7. Людський розвиток в Україні: 2003 рік (колектив авторів) / Щорічна науково-аналітична доповідь / За ред. Е. М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2004. — 194 с.
8. *Гуцуляк Г. Д.* Еколого-економічні основи сталого розвитку Карпатського регіону України // Гуцуляк Г. Д. — Чернівці: Прут, 2005. — 348 с.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2011 р.

УДК 331.5

Шейгас І. О.,

викл.,

Міжрегіональна Академія управління персоналом

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНУ АРХІТЕКТОНІКУ СФЕРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ

Визначено поняття інституціональної архітектури сфери забезпечення зайнятості та проведено оцінку впливу загальноекономічних показників на інституціональну архітектуру, що в результаті дає можливість охарактеризувати її стан та виявити існуючі інституціональні деформації, причини їх виникнення, можливі напрямки їх виправлення.

В научной статье определено понятие институциональной архитектуры сферы обеспечения занятости и проведено оценку влияния общеэкономических показателей на институциональную архитектуру, что в результате позволяет охарактеризовать ее состояние и определить существующие институциональные деформации, причины их возникновения, возможные пути исправления.

The article is defined the concept of institutional architectonics of spheres employment maintenance and spent influence estimation economic indicators on institutional architectonics that as a result allows to characterize its condition and to define existing institutional deformations, the reasons of its occurrence, possible ways of correction.

Ключові слова: Інституціональна архітектура, сфера забезпечення зайнятості, інституціональні деформації.

Ключевые слова: Институциональная архитектура, сфера обеспечения занятости, институциональные деформации.

Keywords: Institutional architectonics, spheres employment maintenance, institutional deformations.